

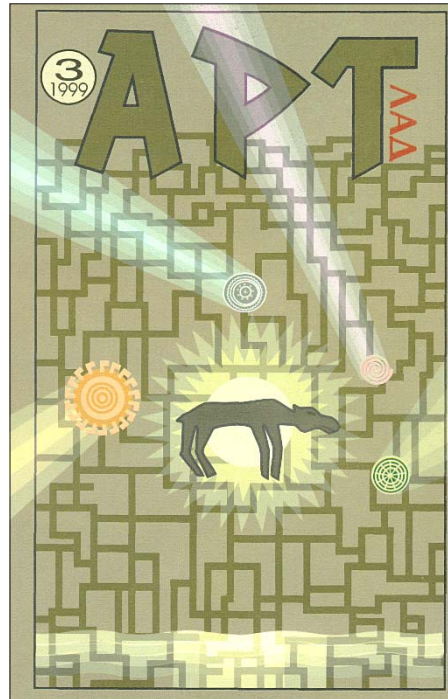
Art – Komimaa kultuuriajakiri

Art on Komimaal ilmuv illustreeritud kirjanduslik-publitsistlik ajakiri, mis avaldab ka ajaloo- ja kulturoloogiaalaseid kirjutisi. Ajakirja esimene number (õigemini kaksiknumber) ilmus 1997. aastal. Sellest ajast ilmub Art neli korda aastas. Viimastel aastatel on ajakirja tiraaž püsivalt 1200. Peatoimetajaks on algusest peale olnud luuletaja ja kultuuritegelane Galina Butõreva, kes oli vahepeal ka Komi Vabariigi asepresident.

Arti toimetuskolleegiumi sõnul on ajakirja eesmärgiks komi tänapäeva kirjanduse võimalikult täielik ja objektiivne valgustamine ning kultuuri, teaduse, religiooni ja ühiskonna nähtuste mõtestamine Venemaal ja maailmas. Intellektuaalse ja kultuurilise integratsiooni ideed kajastab ka ajakirja nimi. Sõna *art* tähendab komi keeles üksmeelt, kooskõla, harmooniat, korda, milles peitub ka maailma terviklikkuse idee. Kõlaliselt langeb see veel kokku indoiraani sõnaga *art* kosmose, universumi tähenduses ja sõnaga *art* kunsti tähenduses paljudes indoeuroopa keeltes (<http://www.komi.com/artlad/redactor.asp>).

Arti 192 leheküljel avaldatakse ilukirjanduslikke teoseid, retsensioone, intervjuusid, analüütilisi ülevaateid, teaduslikke uurimusi ajaloo, etnograafia jm alalt ning ühiskondlikele probleemidele, sotsioloogiaküsimustele, vaimse ja poliitilise kultuuri probleemidele pühendatud töid komi ja vene keeles. Peale originaalkirjutiste komi ja vene keeles publitseerib Art ka tõlkeid. Ajakirja lehekülgedel on oma kirjutisi avaldanud tuntud kirjanikud ja luuletajad ning nimekad soome-ugri kirjamehed Eestist, Ungarist, Soomest, Udmurtiast, Moskvast ja mujalt. Ajakirja ilmumine kakskeelsena ja avaldatavate materjalide lai teemaring on selle väljaande koostamise põhimõtteid (<http://www.komi.com/artlad/index.asp>). Ajakiri on mõeldud mitte ainult teadlastele ja kultuuritegelastele, vaid ka laiemale publikule, kõigile neile, kes on huvitatud kirjandusest, ajaloost, kultuurist, sotsiaalsetest ja poliitilistest protsessidest Komimaal.

Osa ajakirja rubriike on alalised ja leiduvad igas numbris, osa vaid ühe- või mitmekordsed. Kirjanduse (proosa, poeesia, kirjanduskriitika) rubriigis esitatakse ilukirjanduslikke teoseid komi ja vene keeles, retsenseeritakse ja presenteeritakse algajate loomingut, avaldatakse kirjanduskriitikaalaseid artikleid, esseid jne. Rubriigis “Sürja uurimused” (*Зырянские штудии*) avaldatakse uuemaid uurimusi komi keele ja kultuuri alal, k.a kodu-uurimine, etnoloogia, folkloristika, ajalugu, pedagoogika, kunstiteadus jm. Samalaadne temaatika sisaldub ka rubriigis “Soome-ugri uurimu-

TUTVUSTUS

sed” (*Финно-угорские мифы*), kus käsitletakse ka teiste soome-ugri rahvaste kultuure. Etnoarhiivi rubriigis avaldatakse enamasti artikleid rahvaluule ja etnograafia alalt. Mõnes numbris on olnud eraldi rubriik näiteks soome-ugri mütoloogia, soome-ugri kirjanduse, vanausuliste jm teemadel.

Rubriigis “Personaaliad. Arhiiv” avaldatakse tundmatuid või raskesti kättesaadavaid arhiivimaterjale raamatukogudest ja teadusasutuste arhiividest Sõktõvkaris, Sankt-Peterburis, Moskvas, Helsingis ja mujal. Arti alaline rubriik “Art-fakt” avaldab kunstiteadusealaseid artikleid, teatrilavastuste, kontsertide ja kunstinäituste retsensioone, kirjutisi Komimaa kultuurielu sündmustest jpm. See on ka ajakirja kõige värvilisem osa, mis sisaldab rohkelt kvaliteetfotosid teatrietendustest ja festivalidest, maalireprosid, pilte skulptuuridest ja muudest taieestest, k.a tarbekunsti- ja käsitöötoodetest ning moeloojate töödest.

Rubriigis “Ülevaated. Retsensioonid” tutvustatakse Komimaal ja mujal toimunud kongresse, konverentse, festivale, uusi raamatuid ja kultuurisündmusi. Arti iga number sisaldab ka avaldatud artiklite ingliskeelseid lühitutvustusi. Art on hea trükikvaliteediga ajakiri. Tasemel kujunduse on teinud etnofuturistist kunstnik Juri Lissoviski.

Vaatamata sellele, et ootan Arti lehekülgedele rohkem komikeelseid kirjutisi, mis arvatavasti mõjuksid positiivselt komi keele prestiižile, jätab ajakiri väga hea mulje. Tegemist on perioodilise väljaandega, mis täidab väga olulist komi traditsioonilise ja tänapäeva kultuuri tutvustaja missiooni. Kuigi kirjutistes domineerib kohalik temaatika, on see kindlasti huvitav paljudele lugejatele ka mujal maailmas.

Nikolay Kuznetsov

Memoraatide ja fabulaatide kogumik – rohkem kui lihtsalt õpik

Валерий Евсеев. Мифологические рассказы юга Тюменской области: Былички и бывальщины: Учебное пособие. Москва: Прометей 2004. 215 lk.

Venemaal, eriti Põhja-Venemaal saja aasta jooksul kogutud ja uuritud rahvajutuliikide varasemate käsitlejate hulka kuuluvad 20. sajandi suurkujud Aleksandr Afanasjev, Juri Sokolov, Boris Sokolov, Nikolai Ontšukov, Vladimir Propp, Erna Pomerantseva jpt. Valeri Jevsejevi koostatud õppevahend Tjumeni oblasti lõunaosast talletatud memoraatidest ja fabulaatidest (ehk nn kolmanda isiku memoraadid, usundilised tõsielujutud) põhineb Išimi Pjotr Jeršovi nimelise Riikliku Pedagoogilise Instituudi 1980. aastate üliõpilasekspeditsioonide ajal kogutud materjalidel. Autori sõnutsi pidurdasid rahalised raskused hiljem sihipäraseid kogumiskäike, mistõttu on piiratud üliõpilaste kodulehtidest üles kirjutatud materjalidega.

Venemaal on viimastel kümnenditel avaldatud mitmed üliõpilasekspeditsioonide käigus kogutud rahvaluule kogumikud. Eesti tudengiekspeditsioonidel kogutu kannab mõningate eranditega (nt hiiumuistendite kontrollkogumised või Marju Torp-Kõivupuu perekond Suri kui rahvaarstide jäädvustamine) õpipoisitegude pitsarit, põhimaterjali koguvad professionaalid. Vene ülikoolide valimikud osutavad, et üliõpilas-

te abi on olnud määratu. Näiteks Moskva Ülikooli praktikate käigus üles tähendatud loitsude kogud osutavad rikkale 1980. aastateni säilinud pärimusele. Õppepraktikateta jäänukski need jäädvustamata.

Avaldatu esindab traditsioonilisi rahvajutte eeskätt üleloomulikest jõududest, loodushaldjatest, nõidusest ja lähtub tekstide esitamisel Valeri Zinovjevi, E. Pomerantseva, Svetlajana Aivazjani, J. Jefimovi jt kataloogides pakutud süsteemist. Teisisõnu on aluseks mütoloogiliste olendite funktsioonid, sest lugude püsivaim element on just mütoloogiline tegelane. Teoreetiline osa annab ülevaate uurimisloost ja liigi iseärasustest. Lähedus muistendeile on ajendanud uurijaid seesuguseid tekste varasemates väljaannetes ja süstemaatikas tihtipeale liitma muistendite, legendide või muinasjuttude hulka, 20. sajandi keskpaiku läbi töötatud iseärasused ja erijooned (sh memoraadi seosed demonoloogiaga, legendide erinevus muudest usundilistest juttudest) aga panevad neid omaette esitama. Nende lugude puhul iseloomustab jutustaja suhet räägitavasse isiklikul kogemusel rajanemine ja kogu juhtunu tõsieluliseks pidamine. Memoraadile lähedaseks ning teda väljavahetavaks liigiks peab autor kvaasiteaduslikku juttu – mõlema tuuma moodustab müüt –, ent tegemist on siiski ennekõike eksistentsiaalsest ja utilitaarsest funktsiooni omava informatiivse ja teatavaks tegeva liigiga. Mõlemad kultiveerivad ka ühtaegu uudishimu, hirmu ja kaitsereaktsioone varjatud või veel tundmatu ning seetõttu vaenuliku maailma suhtes.

Ühele-kahele jutupärimusliigile üles ehitatud õppematerjalid, seda enam, et valitud on mittemuinasjutud, on meeldiv võimalus traditsioonilise jutuliigi uurimisloost ja teoreetiliste analüüside kõrval lugeda värskest talletatud pärimust. Valeri Jevsejev juhib tähelepanu kogumikus avaldatud entusiastlikust kogujast ajakirjaniku üleskirjutustele, kes on oma kirjapanekuid kunstipärastanud ja dramaatilisemaks disaininud. Tõepoolest eristuvad need lood muudest, nende vahekord teiste juttudega on umbkaudu võrreldav vendade Kitzbergide üles kirjutatud vanapagana- jm muistenditega – sarnased, kuid sõnakasutuselt ja töötluselt erinevad, lähemal kirjandusele.

Näitetekstidele järgnevas kommentaaride peatükis iseloomustatakse üldistes joontes vastavat temaatilist alaliiki, esitletakse ka mütoloogilisi olendeid. Sealt leiab lugude allikaviited ehk andmed jutustaja, koguja, koha- ja kogumisaja kohta, samuti arhaisemide, murdevormide jm seletused. Poolsada lehekülge hõlmab õppe-eesmärgil koostatud mütoloogiliste olendite, tegevuspaikade, maagiliste esemete, mütologiseeritud atribuutide ja nähtuste ning kalendri- ja poetikasõnastikeks jagatud leksikon. Märksõnartiklites esiletõdu on võimaluse korral seotud viidetega raamatus avaldatud tekstidele.

Koos registrite, usundiliste nähtuste ja olendite sõnastiku, soovitusliku kirjanduse ehk akadeemilise aparatuuriga on kogumik rohkem kui lihtsalt õpik.

Mare Kõiva

